

Рецензия
на дисертационен труд на тема
**МЯСТОТО И РОЛЯТА НА ПРОСТРАНСТВЕНИТЕ ХУДОЖЕСТВЕНИ
ФОРМИ И НА ДИГИТАЛНИТЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОБУЧЕНИЕТО НА
УЧЕНИЦИ ОТ ГОРЕН КУРС**

Page | 1

на докторант Любен Николаев Кулелиев

За присъждане на образователната и научна степен „Доктор“

Професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по (Методика
на обучението по изобразително изкуство)

Научен ръководител: проф. д-р Орлин Дворянов

Дисертационният труд на Любен Николаев Кулелиев - редовен докторант към катедра „Визуални изкуства“ на ФНПП, е посветен на интересен, безспорно актуален и едновременно с това, иновативен проблем в процеса на обучението по изобразително изкуство в горен курс. Това са пространствените художествени форми, условно наречени традиционни и концептуални намеси в пространството, заедно с участието на дигиталните технологии, както като част от обучението, така и като част от творчески визуално-пластични продукти. Вниманието на докторанта е фокусирано върху художествените училища под методическото ръководство на Министерството на културата. Любен Кулелиев се аргументира достатъчно убедително за избора си на контингент за изследователския си експеримент. Като причина за избора на художествените училищата по изкуства той определя предоставяната от тях „възможност за развитие на творчески умения у младите хора, които ако не бъдат приложени за бъдещото им професионално ориентиране в сферата на изкуствата, то могат да послужат като добра основа за реализация в други области.“ (стр. 12)

Следствие на тази креативна стратегия броят на участващите в изследването ученици е достатъчно голям - 277 ученици от IX, X и XI клас, от 11 училища по изкуства от София и страната (НГПИ „Свети Лука“, гр. София, Национална професионална гимназия по полиграфия и фотография, гр. София, НХГ „Цанко Лавренов“, гр. Пловдив, Национална гимназия за сценични и екранни изкуства, гр. Пловдив, НГПИ „Тревненска школа“, гр. Трявна, НГПИ „Проф. Венко Колев“, гр. Троян, НУИ „Добри Христов“, гр. Варна, НГПИД „Акад. Дечко Узунов“, гр. Казанлък, НУИ „Проф. Веселин Стоянов“, гр. Русе, НХГ „Димитър Добрович“, гр. Сливен, ПГПИ, гр. Смолян).

Във формално отношение дисертационният труд обхваща 232 страници текст. Той е разпределен на Увод, три глави, резюме на получените резултати; Изводи; Декларация за оригиналност; Декларация за авторство; Използвана литература. Към основното книжно тяло е представено приложение с илюстративен материал. То онагледява базиса на педагогическия експеримент и документира неговата реализация. Визуалните примери са свързани с всички глави на труда и отразяват методическата постъпателност на артистичния експеримент.

Използваните в труда източници са: 32 броя на кирилица, 4 броя на латиница, 14 броя интернет източници, 6 наредби, правилници и закони. При това разпределение на текста (232стр.) отделните глави са в относителен баланс.

Цялостното изследване има теоретико - емпиричен характер от качествен вид. То е проведено в период от седем години. Този период е по-дълъг от времето на редовната докторантура, но е дал възможност на Любен Кулелиев да реализира научно - изследователските си цели и да развие разработената от него методическа постъпателност в работеща система.

Като цяло изложението в Увода, а и във всички глави на дисертацията, е структурирано като резюме на последващия текст, което е едно от качествата на труда. Приложените към изследването различни

методи за получаване на данни и за анализирането им са описани подробно във втора глава.

В Увода авторът представя необходимостта, обхвата, обекта, предмета и целите на педагогическия експеримент. Те са аргументирано обосновани, а конкретно произтичащите от това задачи са разделени на научно - теоретични и практико-приложни. В тази част на текста се намира и хипотезата на научното изследване. Добро впечатление прави синтезираното представяне на хода на изследването, маркирайки периода от октомври 2009 до декември 2016г., както и онагледяването на дизайна на му. Така представената структура на текста дава възможност на докторанта за поглед от повече ракурси върху избория от него педагогически проблем и формулиране на изводите на труда, които разширяват областта от методиката на преподаването на изобразително изкуство към социологически контекст, което може да определи труда като интердисциплинарен.

В първа глава на изследването „ПОСТАНОВКА НА ПРОБЛЕМА. ПРЕГЛЕД НА ЛИТЕРАТУРНИ И ДРУГИ ИЗТОЧНИЦИ“ докторантът представя като цяло художественото образование обвързано с изобразителното изкуство въобще, позовавайки се на няколко автори (К. Мийе, Т. Игълтън, О. Дворянов). Също така той уместно се опира и цитира някои световни нормативни документи („Насърчаване на творческото поколение чрез развитие на творчеството и новаторския капацитет у децата и младите хора чрез културно изразяване и достъп до културата“, приет от Съвета на Европейския съюз през 2009 г., стр. 12) и Сеулската програма („Сеулска програма: Цели за развитието на образованието по изкуствата“ (Seoul Agenda, 2010), стр. 13). Обобщавайки ги Любен Кулелиев извлича съждението, че „в следствие на обучението си, художникът трябва да усвои определен набор от знания умения и компетенции, които да развие в личен опит, за да бъде в състояние да реализира идеите си в публичното пространство.“ (стр. 13). Като отделни подточки са разгледани и представени художественото образование в

България, художествените училища по изкуства, както и са дадени конкретни примери обвързани с пространствените художествени форми и дигитални технологии в тези училища. Особено интересна от педагогическата гледна точка е т. 3 от главата „Актуални аспекти на пространствените художествени форми“, в която се разглежда художествения аспект на пространството и възможността за артистична намеса в него. Добро впечатление прави позоваването на термина въведен от Е. Хол „*проксемика*“ и обвързването му от докторанта с целите на художественото образование и реализациите на педагогическия експеримент. В подточка 3.3 са подбрани примери от различни течения в изобразителното изкуство на XX век, които подкрепят тезата на Любен Кулелиев в теоретичната част на разработената от него методическа система. Главата логично завършва с приложението на дигиталните технологии в обучението по изобразително изкуство. В тази част е наблегнато повече на технологичния и приложно - педагогически аспект на технологиите, но в края на текста има подходящи примери с участието на дигиталните технологии в художественото образование като например НГПИ в гр. Трявна и НГПИ в гр. Троян.

Във втора глава „ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА ЧАСТ. ФОРМИРАНЕ НА МЕТОДИЧЕСКИ МОДУЛ ЗА ОБУЧЕНИЕ В СФЕРАТА НА ПРОСТРАНСТВЕНИТЕ ХУДОЖЕСТВЕНИ ФОРМИ“ докторантът мотивира избора си за конкретно избрания вид на педагогическото изследване и неговия подчертан приложен характер. Той коректно отбелязва елементите на това изследване като вид, контингент, пространствено-времеви обхват. В тази глава подробно са описани прилаганите и използвани педагогически методи интерпретиращи структурата изведена в труда на Г. Бижков и В. Краевски „Методология и методи на педагогическите изследвания“.

Безспорно най-интересната част от тази глава е представянето, описанието и логичната линия в, така наречената от докторанта, система за обучение по съвременно изкуство - „Паралелни стъпки, паралелни

пространства“ (подточка 3.4, стр.113) Интересно и интелигентно са организирани и мотивирани десетте модула на тази методическа сиситема насочена към създаване на интерес, развиване на отношение и формиране на творческо мислене в контекста на концептуалните художествени практики. Пространствено – времевата рамка на педагогическия експеримент е детайлно описана в 30 страници на подточка 4.2., стр. 118-148.

Качество на тази специфична материя е адаптирането на методите и методологията на педагогическите изследвания към изискванията на прилаганите от докторанта модули за обучение в сферата на пространствените художествени форми за ученици от горен курс.

Акцентът и смислов носител на докторантския труд, на творческите и изследователски усилия на Любен Кулелиев, е трета глава „РЕАЛИЗАЦИЯ НА ПЕДАГОГИЧЕСКИЯ ЕКСПЕРИМЕНТ, АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА РЕЗУЛТАТИТЕ. ПРИВЕЖДАНЕ НА АРГУМЕНТИ И КАЧЕСТВЕНА ПРОВЕРКА НА ХИПОТЕЗАТА“. Авторът подкрепя тезата си чрез визуален материал отразен в приложението. Той доказва качеството и същността на апробираната система от концептуални пространствени намеси чрез 24 художествени реализации обхванали впечатляващ брой ученици от 11 училища по изкуства. Достоянство на педагогическия експеримент и на реализираната методическа система е разделянето на учебни модули: „Сборна група *Дарби*“, „Учебно време“, „Учебно-творчески практики“, „Събитийни“. Могат да бъдат отличени отбелязаните в приложението реализации „Мост на светлината“, „Гостенчета“, „По вода“, „Други практики“, които овеществяват творческите усилия на докторанта проектирани върху ръководените от него ученици. В тези обемни намеси в пространството изключително интересно се съчетава концепцията за твърдата форма на изходящия материал и ефимерността на светлината. Към тази глава е включена подточката за доказване на хипотезата, в която докторантът изтъква, че

„педагогическият експеримент е повлиял положително върху нагласата, степента на теоретичните знания и практически умения за използването на пространствени художествени форми на изследваните лица.“ (стр.218). Следващите отделени страници като „Резюме на получените резултати“, „Изводи“ и т.н. от стр. 219 до 225 в необобщен вид представляват заключението на труда.

Към дисертационния труд на Любен Кулелиев могат да се отправят някои бележки:

- Във формален аспект има повторение на някои абзаци, както и употреба на места на разговорни изрази, които нарушават иначе доброто изложение;

- В съдържателен аспект, към втора глава, в текста на стр. 109, следва по-ясно да се подчертае авторовото присъствие на докторанта в образователната система „Паралелни стъпки, паралелни пространства“;

- В частта „Препоръки за бъдещи изследвания“ на практика се съдържат изводите и заключенията на труда и не е необходимо подобно обособяване;

Постиженията на представения ръкопис се състоят в следните изводи:

- Концептуалният ракурс на избраната тема е подходящ за ученици от горен курс на художествените училища като детайлното запознаване в процеса на обучение с пространствените художествени форми и участието на дигиталните технологии повишават креативността им.

- Използването, от своя страна, на дигиталните технологии като дидактическо средство в художественото обучение концентрира вниманието на учениците, стимулира емоционалото възприемане на информацията като основа за критично и творческо мислене, което като цяло повишава ефективността на учебния процес.

- Предложеният методически модул „Паралелни стъпки, паралелни пространства“ за обучение в сферата на пространствените художествени форми, е приложим във формалното и неформалното художествено образование като позволява да се постигат качествени учебни резултати. Създаваните по този начин концептуални художествени творби развиват лична артистична философия на учениците от горен курс.

- Публичното представяне на практическите резултати от изследването предполага запознаване и създаване на интерес към нова методическа система, обогатяваща методиката на преподаването на изобразителното изкуство в художествените училища.

Авторефератът представя принципно всички по-важни части на дисертационния труд. Чрез направените три научни публикации (Синтез на Пространствени изкуства. Социално–педагогическа стойност. Сборник със статии „Образователни иновации в сферата на визуалните изкуства“. Симолини, С., 2010; Усещане за пространство в постмодерната ситуация. Място на съвременните пространствени художествени форми в гимназиалното образование в България. Годишник на СУ „Св. Кл. Охридски“, ФНПП, том 104 – 2012; Актуални образователни алтернативи в образованието по изкуство. Сборник статии „Съвременният поглед на докторанта към науката“. УИ „Неофит Рилски“, Благоевград, 2011) резултатите от дисертационния труд имат необходимата популяризация в средата на специалистите в областта.

Любен Кулелиев има участия като водещ в над 60 уъркшопа по: Лендарт, Художествени конструкции, Кинетични инсталации, към образователна платформа за съвременно изкуство „Паралелни стъпки, паралелни пространства“ с ученици от 8-12 клас в училищата по изкуствата и културата в България. Освен тази важна за педагогическия експеримент дейност, в периода 2009-2017 г., докторантът е водещ и организатор на различни арт-събития и младежки културни обмени. Той има самостоятелна изложба в рамките на проект „БРОД... или ако я

нямаше тази стена” през 2010г. в Център за култура и дебат „Червената къща”, София, както и участие в изложба на докторантите към катедра “Изобразително изкуството“ ФНПП, СУ „Св. Климент Охридски”, София през същата година.

В заключение, на базата на качествата на текста „Мястото и ролята на пространствените художествени форми и на дигиталните технологии в обучението на ученици от горен курс“, както и оценката ми относно реализираните цели и задачи на изследването, автореферата и научните публикации на докторанта, имам основание да смятам, че трудът притежава необходимите качества на дисертационен и да предлага на уважаемите членове на научното жури да присъдят образователната и научна степен „доктор“ на Любен Николаев Кулелиев.

Рецензент:

проф.д-р Бисера Вълева

07.09.2017